

המבוא לרומן "העלמה דה מופן"

לא, מטומטמים, לא, מפגרים ומוכי זפקת שכמותכם, מספר אי אפשר להכין מרק עם ג'לטין; - רומן אינו זוג מגפיים בלי תפרים; סונט - מזרק בעל זרם אחיד; דרמה אינה מסילת ברזל, כל אותם דברים חיוניים לתרבות, המצעידים את האנושות בדרך הקידמה.

אני נשבע בבני מעיהם של כל האפיפיוורים בעבר בהווה ובעתיד - לא, ומאתיים אלף פעם לא.

אין אדם עושה לו מצנפת כותנה ממיטונימיה, אין נועלים דימוי במסוה של נעל בית; אין דרך להשתמש באנטייזה כבמטריה; למרבה הצער, אין אפשרות לכרוך סביב הבטן אי אלו חרוזים צבעוניים כחזייה. אני משוכנע בעומק נפשי שאוֹדָה היא לבוש קל מדי לחורף, וכי אם נלבש סטרופה, אנטיסטרופה ואפוד² לא נהייה לבושים טוב יותר מאשת אותו ציניקן שהסתפקה במידתה הטובה ככתונת, והלכה ערומה ככף-יד, כך על פי הסיפור.

עם זאת, למר דה-לה קלפֶרְנֶד (Calprenède) הידוע הייתה פעם חליפה, וכאשר שאלו אותו מאיזה בד היא עשויה, ענה: סילבנדר. - סילבנדר היה מחזה שזה עתה שיחק בו בהצלחה.

¹ הטקסט המובא כאן הוא תרגום ראשון לעברית של חלקו השני של המבוא לרומן "העלמה דה מופן" (Mademoiselle de Maupin) מאת תאופיל גוטייה (Théophile Gautier) שפורסם בפריז ב-1835. המבוא נודע לימים כהצהרת האסתטיציזם. חשיבותו ההיסטורית והתיאורטית עולה לאין שיעור על זו של הרומן עצמו.

² חלקה השלישי של אודה.

טענות כאלה גורמות לך למשוך את כתפיך מעלה עד עורפך, וגבוה יותר מדוכס גלוסטר.

האנשים המתיימרים להיות כלכלנים ואשר רוצים לשקם את החברה מן המסד עד הטפחות, מתייחסים ברצינות לשטויות ממין זה.

לרומן יש שני סוגי שימוש: - האחד חומרי, האחר רוחני, אם אפשר לנקוט ביטויים כאלה כשמדובר ברומן. – התועלת החומרית היא בראש וראשונה כמה אלפי פרנקים הנכנסים לכיסו של המחבר ומייצבים אותו כך שהשטן או הרוח לא יוכלו להעיפו. בשביל מוכר הספרים זהו סוס מרוץ נאה המדהיר ומקפיץ את כרכרתו העשויה הובנה ופלדה, כמו שאומר פיגרו; בשביל סוחר הנייר – עוד מפעל על גדות נחל אי-שם, שלרוב גורם להשחתת אתר יפה; עבור המדפיסים – כמה טונות של עץ ממפרץ מקסיקו, אותם יש למשוך בצבע מידי שבוע; עבור אולמות הקריאה הציבוריים, ערמות נחושת עם כתמי ירוקת פרולטאריים לגמרי וכתמי שומן שאילו נעשה בהם שימוש יאות ניתן היה לוותר על ציד לווייתנים. היתרון הרוחני הוא שתוך כדי קריאת רומנים אתה ישן ואינך צורך עיתונים צדקניים ופרוגרסיביים או סמים מחרידים ובלתי ניתנים לעיכול מעין אלה.

ואחרי כל זה, עוד להגיד שרומנים אינם מוסיפים דבר לאנושות. - לא אזכיר את מוכרי הטבק, החנוונים ואת מוכרי הטוגנים, שיש להם אינטרס מיוחד בענף ספרותי זה, שכן איכות הנייר המשמש אותו עולה, בדרך כלל, על זו של העיתונים.

למען האמת, אפשר להתפקע מצחוק כשמאזינים לדיבורים הבלתי פוסקים של אותם אדונים רפובליקנים או סן-סימוניים תועלתנים. – הייתי רוצה לדעת קודם כל מי הוא הגולם הצולע הזה שבו הם ממלאים מידי יום את ריקנות טוריהם ואשר משמש אותם כסיסמא או כמנטרה קדושה. – תועלתנות: מהי המילה האת ולמה היא מתאימה?

יש שני סוגי תועלת ומשמעותו של מונח זה היא תמיד יחסית. מה שמועיל לאחד אינו מועיל לאחר. אתה סנדלר ואני משורר. – אני מפיק תועלת מכך

ששורה אחת תתחרז עם זו שבאה אחריה. – מילון חריזה הוא שימושי מאוד עבורי; אותך לא ישמש אלא כדי לרפד זוג מגפיים ישנים, ונכון לומר שלא תצמח לי תועלת רבה ממגן-בוץ, כדי לכתוב אוֹדָה. או אז תחלוק על כך שסנדלר נחות ביחס למשורר, ושמבכרים את האחד על פני השני. מבלי שאתיימר להשפיל את מקצוע הסנדלרות המהולל, שאני מכבדו כשווה ערך לזה של מונרך קונסטיטוציוני, אני מודה בהכנעה שאעדיף סוליות פרומות על פני חרוזים גרוועים, וכי מוטב לי לוותר על מגפיים מאשר על שירים. כיוון שאיני מרבה לצאת וכיוון שאני מיטיב להתקדם בראש מאשר ברגליים, אני מבלה פחות זוגות נעליים מרפובליקני צדקן שרק מתרוצץ משר לשר כדי לזכות במשרה כלשהי.

אני יודע שיש כאלה המעדיפים את טחנות הקמח על פני הכנסיות, ואת מזון הגוף על פני מזון הנפש, אליהם אין כפי דברי. הם ראויים להיות כלכלנים בעולם הזה, וגם בעולם הבא.

האם יש משהו מועיל לחלוטין על פני אדמה זו שעליה אנו נמצאים? ראשית, אין הרבה תועלת בכך שאנו נמצאים על פני האדמה, ושאנו חיים. אני קורא לחכם שבחבורה לומר איזו תועלת יש בנו, למעט היותנו מנויים על הקונסטיטוציונל (*Le Constitutionnel*) או על כל עיתון אחר, יהא אשר יהא.

ובכן, התועלת שבקיומנו תובעת כהנחת יסוד את מה שנדרש לקיום. מעט מרק וחתית בשר פעמיים ביום, זה כל מה שצריך כדי למלא את הבטן, במובן המדוקדק של המילה. האדם, שארון קבורה ברוחב שתי רגליים ובאורך שש רגליים מספיק לו די והותר אחרי מותו, אינו זקוק להרבה יותר מקום בחייו. קובייה חלולה, שבע על שמונה רגליים בכל ממדיה, עם נקב לנשימה, ופתח כוורת אחד, די בה כדי לספק לו מגורים ולמנוע מן הגשם להרטיב את גבו. כסוי, הכרוך בנוחיות סביב הגוף, ישחרר אותו מן הקור בה במידה ואפילו טוב יותר, מאשר הפראק האלגנטי ובעל הגזרה המשובחת ביותר של שטאוב.

מצויד בו, הוא יוכל לחיות באופן מילולי. אומרים שאפשר להתקיים מ 25 סו ליום; אך להימנע ממוות אין משמעו לחיות; ואיני רואה כיצד עיר מאורגנת באופן תועלתני תהייה נעימה יותר למגורים *מפר-לה-שז*.

שום דבר יפה אינו נחוץ לחיים. יסולקו הפרחים, בני האדם לא יסבלו מכך באופן חומרי; ואף על פי כן, מי היה רוצה שלא יהיו עוד פרחים? אני מעדיף לוותר על תפוחי האדמה, מאשר על הוורדים, ודומני שאין אפילו תועלתן אחד בעולם שמסוגל לעקור חלקת צבעונים כדי לשתול בה כרוב.

למה משמש יופיין של הנשים? אישה, בתנאי שהיא בריאה מבחינה רפואית וכשירה ללדת ילדים, תמיד תהייה טובה דיה בשביל הכלכלנים.

למה מועילה המוסיקה? למה טוב הציור? מי יהיה מטורף דיו כדי להעדיף את *מוצרט* על פני *מ. קאָרל*, ואת *מיכלאנג'לו* על פני מציא החרדל הלבן?

שום דבר אינו יפה באמת, אלא אם אינו מועיל כלל; כל דבר מועיל הוא מכוער, כי הוא מבטא צורך כלשהו, וצרכי האדם שפלים ומבחילים הם, כטבעו העלוב והמעורער. – המקום השימושי ביותר בבית, הוא בית השימוש.

בין אם אותם אדונים יאהבו זאת או לא, אני נמנה על אלה שעבורם המיותר הוא המועיל, - ואני מבכר דברים ואנשים ביחס הפוך למידת התועלת שהם מביאים לי. במקום צנצנת שימושית אני מעדיף אגרטל סיני מעוטר דרקונים ומגדרינים שאין לי בו תועלת כלל. הכישרון שאני גאה בו יותר מכל הוא אי- יכולתי לפענח סימני כתב וחידוני תנועות. אוותר בשמחה על זכויותיי כצרפתי וכאזרח כדי להתבונן בציור אותנטי של *דפאל* או באישה יפה במערומיה: - הנסיכה בורגזה, למשל, כשניצבה כמודל לפני *קנוכה*, או *זוליה גריזי* בהיכנסה לאמבט. באשר לי, הייתי מאשר ברצון את חזרתו של אותו קניבל, *של העשידי*, לו הביא לי סלסילת טוקאי או יוהניסברג מארמונו שבבוואריה, והייתי מסתפק ברוחבם של חוקי הבחירות אילו דרכים אחדות היו רחבות יותר ודברים אחרים רחבים פחות. אף כי אינני

שטחי אני מעדיף את כלי המיתר והטמבורינים הבסקים על פני פעמונו של האדון הנשיא. הייתי מוכר את מכנסיי בעבור טבעת ואת פת הלחם שלי תמורת מרקחות. בעיניי העיסוק ההולם ביותר לאדם שעוקבים אחריו הוא לא לעשות דבר, או לעשן באופן אנליטי את המקטרת שלו, או את הסיגר. אני גם מאוד אוהב אנשים שמשחקים בכדורת או כאלה שחורזים היטב. אתם רואים אפוא שעקרונות התועלתנות רחוקים מאוד מלהיות עקרונותיי. ושלעולם לא אהיה עורך בעיתון הגון, אלא אם כן אמיר את דתי, מה שיהיה משונה למדי.

במקום לזכות בפרס *מונטיון*³ כגמול על מוסריות, מוטב לי שאעניק בעצמי פרס גדול למי שהמציא תענוג חדש כמו *סרדֶנְפֶּאל*, אותו פילוסוף שלא הובן כהלכה, כי לדידי העונג הוא תכלית החיים ומלבדו אין שום דבר מועיל בעולם. אלוהים עצמו רצה בכך. הוא זה שהמציא את הנשים, את הבשמים, את האור, את הפרחים, את היינות המשובחים, את הסוסים הצוהלים, את זרירי המותניים ואת חתולי האנגורה; הוא זה שלא אמר למלאכיו: היו מוסריים, אלא: היו אוהבים, ושנתן לנו פה רגיש יותר משאר פני העור כדי לנשק את הנשים, עיניים מורמות אל-על כדי לראות את האור, חוש ריח מתוחכם כדי לשאוף את נשמת הפרחים, שוקיים עצבניים, כדי ללחוץ על צלעות הסוסים, ואת היכולת לעוף מהר כמו המחשבה בלי מסילות ברזל ודודי קיטור, ידיים מעודנות כדי להחליק על עורפם הארוך כלבי-הצייד, על גב הקטיפה של החתולים ועל כתפן המלוטשת של בריות פחות מוסריות, ואשר בסיכומו של דבר הותיר רק לנו אותו תענוג משולש של שתייה בלא צמא, חיזור, ועשיית אהבה בלא ייחום כל עונות השנה, שהוא המבדיל אותנו מן הבהמות הרבה יותר מקריאת עיתונים והמצאת כתבי זכויות.

אלוהים אדירים! איזו יומרה אווילית – השכלול הזה של המין האנושי שדופקים לנו באוזניים. אפשר לחשוב שהאדם הוא באמת מין מכונה שניתנת לשיפור, ושאיזון טוב יותר של המשקולות יגרום לה לפעול בצורה נוחה וקלה יותר. כשיזכה האדם לחסד שבמתן קיבה נוספת, כך שיוכל

³ פרס משולב של האקדמיה למדעים והאקדמיה הצרפתית.

להעלות גירה כמו שור, לעיניים משני צדי ראשו, כדי שיוכל לראות, כמו יאנוס, את אלה שמושכים בלשונו מאחור, ולהרהר בעליבותו במצב פחות מביש מזה של ונוס יפת העכוז מאתונה, כשיצמחו לו כנפיים על השכמות, כך שלא ייאלץ לשלם שישה סו כדי לנסוע באומניבוס, כשייצרו לו, בשעה טובה, איבר חדש; אזי תתחיל המילה השתכללות לקבל משמעות כלשהי: מאז כל אותם שכלולים נאים, מה התחדש שטרם היה כמותו, או טוב ממנו, גם לפני המבול?

האם הצליח מאן דהו לשנות יותר מאשר שתו בעידן הבערות והברבריות (בנוסח הישן)? אלכסנדר, ידידו שווה הערך של הפסטיון היפה שתה לא רע, למרות שבזמנו לא היו עיתונים לידע שימושי. ואין לי מושג איזה תועלתן היה מסוגל להגיר אל קרבו את מה שאלכסנדר כינה הגביע הגדול של הרקולס מבלי להפוך לרווי או נפוח יותר מלפנטרה הצעיר או מהיפופוטם. המרשל בסומפייר, שהניף ורוקן את מגפו הגדול דמוי המשפך לחייהם של שלושה עשר קנטונים, ראוי בעיניי להערכה מיוחדת שכן קשה לעלות עליו, בעניין זה.

היכן הכלכלן שיגדיל את קיבותינו במידה שיכילו אומצות כמו מילון מקרוטון, שבלס שור? התפריט של הקפה-האנגלי או של גופור, או אם תרצו של מוסדות קולינריים נודעים אחרים, נראה לי דל וחסכוני למדי יחסית לתפריט ארוחת הערב של טרימלצ'יון. על איזה שולחן מגישים היום טרוטה על שנים-עשר דגיגיה, כמנה אחת? מי אכל צלופחים ונחשי מים שפוטמו בבשר אדם? האם אתם מאמינים באמת ובתמים שבדיאן סבאדין⁴ עלה על אפיזיוס⁵? האומנם יוכל זולל הקיבות השמן, ויטליוס, ללכת לשוקה' כדי למלא את שריון מינרווה המפורסם שלו במוחות שלווים וטווסים, לשונות של בעלי כנף וכבדי קרפיונים? מהם האויסטרס שלכם, שמקורם במצוקי קנקל, בהשוואה לאלה של לוקרינוס, שמיד יצרו לכבודם אגם? בתי הפובור הקטנים של המרקוז מ'ז'אנס הם פחונים עלובים לעומת חבילות האצולה הרומאיות של באיה, קפרי וטיכולי. כשאנו חושבים על ההוד הקיקלופי של אותם תאוותנים שבנו להם אנדרטאות נצחיות בשביל

⁴ אנין טעם צרפתי נודע.

⁵ אנין טעם רומאי נודע.

תענוגות בני-יום, האם לא מוטב לנו שנשתחוה אפיים ארצה בפני גאונותם של הקדמונים ונמחק לעולמי עולמים את המילה קידמה מכל המילונים?

האם המציאו חטא נוסף שדינו מוות? למרבה הצער יש רק שבעה, כמו קודם, מספר זעום למדי של מעידות שהאדם הזקוף מועד להן במשך היום. בקצב הנוכחי אני סבור שאפילו לאחר ניצחון הקידמה לא יעלה בידיו של מאהב כלשהו לחזור על משימתו השלוש-עשרה של הרקולס. האם יוכל האדם לשוב ולהתהלך בנועם עם אלוהיו כמו בימי שלמה? הרבה משכילים מהוללים מחזיקים בדעה הפוכה בתכלית, הם טוענים שהנועם הולך ופוחת. מהו אם כן הטעם בדיבור על קידמה? תאמרו, אנו מודעים לכך היטב, שיש לנו בית עליון ובית תחתון, שאנו מקווים כי בקרוב יהיה כל אחד אלקטור וכי מספר הנבחרים יוכפל או ישולש. האם אתם סבורים שלא נעשות די שגיאות בצרפתית באספה הלאומית, וכי אין בה די אנשים לצורך העבודה הרעה שהם חורשים? אני מתקשה להבין את התועלת שצומחת מכליאתם של מאתיים או שלוש מאות פרובינציאלים בצריף עץ, שתקרתו מצוירת בידי מר פרגונארד, על מנת שירקחו ויבשלו אי אלו חוקים קטנוניים שאינם אלא מרושעים או אבסורדים. מה זה משנה אם חרב, מוט או מטריה רודים בכך? כך או כך זהו מקל, ואני תמה שאנשי קידמה מתוכחים על בחירת האלה שתדגדג את כתפיהם, בשעה שהרבה יותר פרוגרסיבי ופחות יקר לשבור אותה ולהשליך את השברים לכל השדים והרוחות.

היחיד ביניכם שיש לו שכל ישר הוא משוגע, גאון גדול, אידיוט, משורר אלוהי הרבה יותר מלמרטין, הוגו וביידון; זהו של פונקיה, הפלאנגיסט, שהוא כל אלה בכבודו ובעצמו: רק הוא לבדו הפגין די הגיון ואומץ למימוש מסקנותיו עד תום. הוא מאשר ללא היסוס שבקרוב יצמיחו האנשים זנב באורך 15 רגל, עם עין בקצה. אין ספק שזוהי קידמה, והדבר מאפשר לעשות אלפי דברים יפים שלא היו אפשריים קודם, למשל להרוג פילים בלי להנחית מכה, להתנדנד בקלילות על עצים בלי נדנדות, כמו קופי המקוק המיומנים ביותר, להסתדר בלי מטריה או שמשיה, על ידי פרישת הזנב מעל לראשינו כעטרת נוצות בדומה לסנאים, שמסתדרים יפה מאוד בלי מטריות, לצד זכויות יתר נוספות שתקצר היריעה מלמנותן. פלנגיסטים

רבים אפילו מעמידים פנים שכבר יש להם זנב קטן שאינו מבקש אלא לצמוח עוד, אם אלוהים רק יאפשר זאת.

שארל פוֹרְיֶה המציא מיני חיות חדשות בכמות שאינה נופלת מזו של *ז'ורז' קוביה* (Cuvier), הנטורליסט הגדול. הוא המציא סוסים גדולים פי שלושה מפילים, כלבים בממדי נמרים, דגים שעשויים להשביע יותר אנשים משלושת הדגים של ישו, שהוולטיריאנים הספקנים סברו שהיו בדייה של אפריל ואילו אני סבור - שהיו משל נהדר. הוא הקים ערים שרומא, בכל וטיר נדמות לעומתן כגבעות של חפרפרות; הוא ערם עריי בכל זו על גבי זו, וזקר אל תוך העננים צריחים אינסופיים יותר מאלה המופיעים בתחרטיו של *ג'ון מרטין*; הוא הגה, איני יודע כמה, פקודות אדריכליות ואופני תיבול חדשים; הוא עיצב פרויקט תיאטרון שהיה נראה כביר אפילו לבני האימפריה הרומית, ותכנן תפריט משתה שעשוי היה להשביע אפילו את רצונו של *לוקיוס נומנטנוס* בסעודת רעים.

הוא מבטיח להפיק עינוגים חדשים ולפתח את אברינו וחושינו; הוא עומד להפוך את הנשים ליפות וחושניות יותר, ואת הגברים לחזקים ונמרצים יותר. הוא מבטיח לכם ילדים ומציע לצמצם את מספר תושבי התבל כך שכל אחד ירגיש בנוח, מה שנכון לאין ערוך מאשר לדחוק בפרולטרם להתרבות רק על מנת להפגז אותם אחר כך ברחובות כשהם מתרבים יתר על המידה, ולשלח בהם כדורים במקום לחם.

הקידמה אפשרית רק בדרך זו. - כל השאר הוא לעג לרש, מהתלה סרת טעם, שאפילו אינה מוצלחת דיה כדי להוליך שולל הפתאים מטומטמים.

הפלאאנגיזם הוא אכן שיפור ביחס ל*מנוז קלם*, והוא בהחלט מותר את גן העדן הארצי לדברים שאבד עליהם הכלח ולפאות נוכריות. רק "*אלף לילה ולילה*" ו"*אגדות מדאם ד'אולנוי*" יכולים להתחרות בהצלחה עם הפלאאנגיזם. איזו פוריות! איזו המצאה! די בה כדי למלא בנפלאותיה את שלושת אלפי עגלות השירה הרומנטית או הקלאסית; וחרזנינו, אנשי אקדמיה או לא, הם בעלי הישגים עלובים למדי בהשוואה לאדון *שארל*

פזריה, ממציא האטרקציות הנחשקות. - הרעיון להשתמש בתנועות שאנשים ניסו עד כה לגנות, הוא לבטח רעיון רם וכביר.

אחה! אתם אומרים שאנו מתקדמים! - הגידו, אם מחר יפער הר געש את לועו במונמרטר ויכין לפריז תכריך מאפר וקבר מלכה, כפי שחולל פעם הוויזוב בסטביה, פומפיי והרקולנאום, ואם, כמה אלפי שנים אחר כך, יגלו הארכיאולוגים של הזמן ההוא את גויית העיר המתה בחפירותיהם, איזה מונומנט עדיין יעיד אז על תפארתה של המתה, כנסיית נוטרה-דם הגוטית? – אכן, הם יזכו למושג נאה על אמנותנו אם יחפרו את גני הטיולרי כפי ששוחזרו על ידי האדון פונטיין! הפסלים של מזרקת לואי ה-XI יעשו רושם נאה אם יועברו למוזיאון של אותם ימים! אלמלא היו לנו תמונות מן האסכולה הישנה ופסלים מן העת העתיקה או מן הרניסאנס, מגובבים בגלריה של הלובר, אותו חלל פנימי ארוך, חסר צורה; אלמלא העידה התקרה של אנג' שפריס לא הייתה מחנה של ברברים, כפר של וולשים או טופינמבים; היו ממצאי החפירות בעלי אופי מוזר ביותר. פגיונות של המשמר הלאומי, קסדות של מכבי האש ומטבעות שהוטבעו בחותם חסר-צורה, זה מה שהיו מוצאים במקום כלי הנשק המעוצבים ברוב עניין שימי הביניים הותירו בקרקעית מגדליהם וקבריהם ההרוסים, או המדליות הממלאות את הכדים האטרוסקיים ומרצפות את יסודות כל המבנים הרומיים. באשר לריהוט העלוב שלנו מעץ לבוד, כל אותן תיבות אומללות, כה שוממות, כה מכוערות, כה חסרות ערך, המכוונות שידות ומכתבות, וכל אבזרינו נטולי הצורה והשבירים, אני מקווה שהזמן יתייחס לכל אלה במידת הרחמים הראויה ויהרוס אותם מבלי להותיר זכר.

פעם פיעמה בנו הפנטזיה לבנות אנדרטה אדירה ונפלאה. ראשית נדרשנו להעתיק את התוכנית מן הרומאים העתיקים, אך עוד בטרם הושלמו, קרסו רגלי הפנתיאון שלנו, כמו ילד חולה רככת, מעדו כמו נכה שיכור-מת, כך שנדרש להשלים את המבנה בעזרת קביים שאלמלא כן היה מתמוטט באופן מעורר רחמים מלוא אורכו לעיני כל העולם כולו, עילה ללעג האומות למאה שנים ויותר. - חפצנו להציב אובליסק באחד מרובעינו; היה עלינו לקחת אותו במשיכה מלוקסור ונדרשו לנו שנתיים להביא אותו הביתה. מצריים העתיקה הקימה אובליסקים לאורך דרכיה כפי שאנו

שותלים צפצפות בצדי הדרכים; היא נשאה אותם בצרורות תחת בית שחיה כמו שגנן נושא צרורות אספרגוס וחצבה סלעים ממורדות הרי הגרניט שלה ביתר קלות משאנו מעצבים קיסם שיניים, או קיסם אוזניים. לפני כמה מאות שנים היה רפאל, היה מיכלאנג'לו; עכשיו יש לנו את האדון פול דלרוש והכל בגלל שאנו מתקדמים. - אתם מתרברבים באופרה שלכם; עשר אופרות כמו זו שלכם היו ווקדות סרבנד בקרקס הרומי. האדון מרטין בכבודו ובעצמו, עם הנמר המאולף והאריה האומלל שלו, מוכה השיגרון והישנוני כאחד ממנויי ה"גזט", הוא חיזיון עלוב מאוד לעומת גלדיאטור מן העת העתיקה. מהם מופעי הצדקה שלכם, שנמשכים עד שתיים לפנות בוקר, כשאנו חושבים על אותם מחזות שנמשכו מאה ימים, או אותן הצגות שבהן ספינות אמיתיות נלחמו באמת בים אמיתי; שבהן אלפי אנשים בתרו את עצמם לחתיכות בידעין; החרור, הו פרנקוני הגיבור! - כאשר, בשוך הים, היה המדבר על נמריו ואריותיו השואגים, עם סעודות שהוגשו רק פעם אחת ויחידה ושאת דמויותיהן הראשיות גילמו אתלטים כלשהם מדאקיה או מפאנוניה, שהיה מביך מאוד להזמין לבמה בסיום המחזה, שבו המאהבת הייתה לביאה נומידית יפהפיה ונלהבת שהורעבה במשך שלושה ימים? האם לוליין הפילים אינו עדיף בעיניכם על העלמה ז'ורז'ת? האם אתם סבורים שהעלמה טליוני מיטיבה לרקוד מארבוסקולקה, שפרו' טוב מבסילוס? אני משוכנע שקנינטוס דוסיס גלוס עשוי היה להוסיף נקודות לבוקאז', ככל שזה האחרון מצוין. גלדיה קופיולקה שיחקה בתפקיד נערה, כשהייתה בת למעלה ממאה. יש לציין שגילה של הזקנה בנערות הבמה שלנו אינו עולה על ששים, ושהעלמה מארס אפילו אינה מתקרבת לסף זה. להם היו אלפיים או שלושת אלפים אלים להאמין בהם, ולנו יש רק אחד שבו אנחנו בקושי מאמינים. זו התקדמות מסוג משונה. האם יופיטר אינו עולה על דון-דואן, פתיין מסוג שונה לחלוטין? למען האמת אינני יודע מה המצאנו או אפילו שיפרנו במעט.

אחרי העיתונאים הפרוגרסיביים, ובניגוד להם, ישנם העיתונאים האדישים; לרוב אלה בני עשרים או עשרים ושתים, שמעולם לא עזבו את שכונתם ושכבו רק עם המשרתת. הכל מייגע אותם, הכל יותר מדי בשבילם, הכל מתיש אותם; הם מפוטמים, עמומים, עייפים, לא נגישים. הם יודעים מראש

מה אתה עומד לומר להם; הם ראו, חשו, חוו, שמעו כל מה שאפשר לראות, לחוש, לחוות, לשמוע; אין בלב האנושי גומחה נסתרת שטרם הפנו אליה את זרקוריהם. הם אומרים לך בביטחון עצמי מופלא: "הלב האנושי אינו כזה, נשים אינן עשויות כך, הדמות הזאת אינה אמינה"; או אולי "מה! תמיד אהבה ושנאה! תמיד גברים ונשים! האם בני האדם אינם יכולים לספר לנו משהו אחר? הרי הגבר שחוק לחלוטין, ונשים עוד יותר, מאז שהאדון דה בלזק עסק בהם."

"מי יציל אותנו מגברים ונשים?"

- אתה סבור, אדוני, שהסיפור שלך חדש? הוא חדש באותה מידה שהפונט-נף חדש; אין בעולם דבר נדוש יותר, קראתי אותו במקום כלשהו כשהייתי שמרטף או בנסיבות אחרות; טוחנים אותו באוזניי מזה עשור. - יתר על כן, דע לך אדוני, שאין דבר שאינני יודעו, שהכל משומש, ככל שהעניין נוגע לי, ואף אם היה הרעיון שלך בתול כמו הבתולה מרים, גם אז הייתי טוען בודאות שראיתי אותו מציע את זנוניו בצדי הדרכים לקשקשן בין מושכי העט ולעלוב שברברבנים."

בעיתונאים כאלה יש לתלות את הסיבה למופעים כמו ג'וקו, המפלצת הירוקה, האריות של מיסור, ועוד אלף המצאות נאות.

אלה מתלוננים בלי הרף על שהם נאלצים לקרוא ספרים ולראות מופעי תיאטרון. בהקשר של מופע וודוויל חסר ערך הם ידברו אתכם על עצי שקד בפריחתם, על בושם התרזות, רוח האביב, וניחוח העלווה הרעננה; הם עושים מעצמם אוהבי טבע בנוסח וורתר הצעיר, ועם זאת מעולם לא דרכה כף רגלם מחוץ לפריס ואין הם מסוגלים להבחין בין לפת לכרוב. אם מדובר בחורף, הם מדברים על קסמי האח הביתית, התנפצות האש, מגהצים, אנפילאות, חלומות ותנומות; הם לא ישכחו לצטט את השורה הידועה של טיפולוס:

"Quam juvat immites ventos audire cubantem"⁶

⁶ "איזה אושר להאזין מכורבל לרוחות האכזריות" - מתוך האלגיות של בטילוס, שצוטטו גם על ידי שטובריאן.

שבאמצעותה יקנו לעצמם דימוי מפוכח ותמים כאחד, הכי חינני בעולם. הם מעמידים פני אנשים שהפסיקו להיות מושפעים מפועלם של אנשים, שרגשות דרמטיים מותירים אותם קרים וקשים כמו הסכין בה הם מתקנים את קולמוסיהם, ואף על פי כן הם נזעקים, כמו ז'אן ז'ק רוסו "הו, הנה פרח ההרדוף הקטון!" הם מתעבים מדריכי ספורט, דודים מאמריקה, בני דודים ממין זכר ונקבה, זקנים רגישים קנטרניים ואלמנות רומנטיות, ומנסים לרפא אותנו מן הוודוויל בכך שהם מוכיחים בטוריהם מידי יום שלא כל הצרפתים נולדו פקחים. - למען האמת, איננו סבורים שזוהי רעה גדולה, להפך, בשביעות רצון אנו מכירים בכך שחיסול מופעי הוודוויל או האופרה הקומית בצרפת (מן הסוג הלאומי) הוא ברכה גדולה משמיים. אבל הייתי רוצה לדעת איזה סוג של ספרות מבקשים אותם ג'נטלמנים לכונן במקומם. כי הרי אי אפשר שתהייה גרועה יותר.

אחרים מטיפים כנגד טעם רע, ומתרגמים את סְנֵקָה הטראגי. לאחרונה, כדי להשלים את המצעד, נוצר גודד חדש של מבקרים, מסוג שטרם נראה כמוהו.

הנוסחה הביקורתית שלהם היא הנוחה, הגמישה, הקלה לעיצוב, ההחלטית, המופלגת והמנצחת מכל שמבקר העלה אי-פעם בדעתו. זווילוס בודאי היה מוצא בה תועלת.

אלה שביקשו להמעיט בערכה של יצירה, או להטיל בה דופי בעיניו של בעל המנוי הפטריארכאלי התמים, נהגו עד כה להביא ממנה ציטוטים שקריים או כאלה שהוצאו מהקשרם; הם עוותו משפטים והטילו מום בחרוזים באופן שהכותב עצמו נראה כאדם המגוחך ביותר בעולם אפילו בעיניו; הוא הופלל בפלגיאט מדומה; פסקאות מספרו הושוו לקטעים אצל סופרים קדומים ומודרניים, ללא כל קשר; הוא הואשם בסגנון מלא שיבושים של טֵבַח, בכך שאינו בקיא בלשונו הוא, ובכך שהוא מסלף את הצרפתית של רסין וולטייר; הם הוכיחו ברצינות את העובדה שיצירתו היא קניבלית ושקוראיה יהפכו בוודאות לאוכלי-אדם או להידרופובים במהלך השבוע; אך כל זה היה עלוב ומיושן, מזויף כמו פאה נוכרית ומאובן לגמרי. כיוון שנגררה לאורך טורים ומאמרי 'זוטות', הפכה אשמת אי-

המוסריות לבלתי מספקת ולא שימושית עד כדי כך, שכמעט אף עיתון מלבד 'הקונסטיטוטיונל' שהוא, כידוע, עיתון פרוגרסיבי נקי-כפיים, לא היה אמיץ או נואש דיו כדי להתמיד בה.

אי לכך הומצאה אז ביקורת העתיד, ביקורת משוערת. האם אינכם מסוגלים להבחין מיד כמה נחמד הדבר, ועד כמה הוא תוצר של דמיון משובח? המתכון פשוט, וניתן למסירה. הספר הטוב והראוי לתהילה הוא הספר שטרם הופיע. הספר שמופיע נדון להיות בזוי. זה של מחר יהיה מעולה, אבל הזמן הוא תמיד רק היום.

בביקורת זו יש משום דמיון לספר שעל שלטו רשם את המילים הבאות באותיות קידוש לבנה:

כאן תגלחת חינם מחר.

כל האומללים שקראו את השלט ציפו לזכות למחרת בעונג הנעלה שאין לתארו, של תגלחת - פעם בחיים - מבלי להתיר את הארנק. ומרוב שמחה, צמחו הזיפים שעל סנטריהם פלאים בלילה שקדם ליום המאושר; אולם כשהמגבת הונחה סביב צווארם, שאל אותם שוליית הגלב אם יש להם כסף והודיע להם שיתכוננו לגרד את התחתית, אחרת יטפל בהם בנוסח קוטפי הבוטנים והתפוחים כ'לה פֵּרֵש', ואם לא ישלמו, הוא נשבע באלהים לשפך את גרונם בסכין הגילוח שלו. כשציטטו אותם עלובים, בתחינה מכמירה ונואשת, את השלט הקדוש, אמר להם הספר: "הו, הו, כרסתנים קטנים שלי, אינכם חכמים גדולים ומוטב שתחזרו לבית הספר! השלט אומר 'מחר', איני טיפש ומבולבל עד כדי כך שאגלח בחינם היום! חברי הספרים יתלוננו שאני בוגד במקצוע. חזרו בפעם אחרת, או בשבוע שיש בו שני ימי ראשון, והכל יהיה בסדר. אז אגלח אתכם בחינם, או שאהפוך למצורע ירוק, על דברתו של ספר הגון.

סופרים שקוראים אותו מאמר עתידי המלגלג על יצירה עכשווית תמיד מחמיאים לעצמם שהספר שלהם יהיה ספר העתיד. הם מנסים להתאים את עצמם, ככל האפשר, לרעיונות המבקר, להיות סוציאליים, פרוגרסיביים, מוסרניים, קמים לתחייה, מיתיים, פנתיאיסטיים, בושציסטים, מאמינים שכך יצליחו לחמוק מן הנידוי; אך אין הם ברי מזל יותר מלקוחותיו של

הספָּר. היום איננו ערבו של המחר. ופעמים רבות המחר המיוחל אינו זורח כלל; שכן זו נוסחה נוחה מכדי שתיזנח כה מהר. בעודם מגנים את הספר שהם מתקנאים בו ושאותו היו מחסלים ברצון, עוטים המבקרים על ידיהם את כפפות הנדיבות של העדר משוא-פנים. דומה שכוונתם אינה אלא לקבל ולהלל, ובכל זאת הם לעולם אינם עושים כן. מתכוון זה עדיף פי כמה על פני זה שניתן לכנותו רטרופקטיבי, ואשר עוסק אך ורק בשבחי ספריהם של הקדמונים שאיש כבר לא קורא בהם ואשר אינם נוגעים לאף אחד, על חשבון ספרים מודרניים הדורשים תשומת לב ואשר פוצעים את האהבה העצמית ביתר קלות.

בפתח סקירת מבקרים זו אמרנו שחומריה עשויים למלא חמישה או ששה-עשר כרכי פוליו, אך אנחנו נסתפק בשורות ספורות. אני מתחיל לחשוש שיהיה צורך למנות שורות ספורות אלה בכמה אלפי יחידות אורך, עד שתדמינה לאותן חוברות שהן כה עבות שיריית תותח לא תוכל לפלח ואשר נושאות את השם המוליך-שולל: מילה אודות המהפכה, או מילה אודות הא או דא. קורותיה, עלילותיה ואהבותיה של מדלין דה מופין עלולים לדחות את הקורא, ומובן שכרך שלם לא די בו כדי לשיר את הרפתקאותיה של אותה בְּרִדְמֶנְטָה יפה. לפיכך, ככל שנבקש להתמיד וליפות את האריסטרכוסים [אריסטרכוס: נואם ודקדקן רומי] של התקופה, נסתפק ברישום הבלתי גמור שהשגנו בתוספת כמה הרהורים שייחסו אחינו האדיבים ללבביותו של אפולו, אותם מטומטמים כקסנדר מן הפנטומימה, הממתינים לקבל בשקט מכות משבטו של הרלקין ובעיטות בישבן מן הליצן, בעודם עומדים בלי נוע, כפסלים.

הם מזכירים אמן סייף שמשלב את זרועותיו מאחורי גבו במהלך התקפה ומקבל את מכות יריבו בבטן חשופה, מבלי להפגין את כוחו כלל.

הדבר דומה לשימוע שבו זכות הדיבור נתונה לפרקליט המלך בלבד, או לויכוח שבו אסור לענות.

המבקר מקדם עניין כזה או אחר. הוא מהלך בגדולות. פוסק בנחרצות. אבסורד, מתועב, מפלצתי: עניין זה אינו דומה לשום דבר, העניין ההוא

דומה לכל. מפיקים דרמה והמבקר הולך לצפות בה; הוא מגלה שאין היא דומה כלל לזו שיצר לו בראשו על פי צפיותיו למקרא שמה; וכך, בטורו הוא ממיר את הדרמה של המחבר בדרמה משלו. הוא מוסיף מנות גדושות של אוריינות; הוא פורק מעליו את כל הידע שצבר יום קודם לכן בספריה כלשהי, ומתייחס לאנשים שראוי היה לו ללמוד אצלם, ואשר הפחותים שבהם יכלו ללמד אנשים מוכשרים ממנו, כאלו היו כושים.

הסופרים מקבלים זאת באורך רוח ובסבלנות בלתי נתפסות בעיני. מיהם, ככלות הכל, אותם מבקרים שנימתם כל כך מחייבת ומילותיהם כל כך החלטיות עד שניתן לחשוב שהם בני אלים? הם בסך הכל אנשים שלמדו איתנו במכללות, ואשר מן הסתם הרוויחו מלימודיהם פחות מאתנו, שכן הם מעולם לא יצרו עבודת אמנות ואין ביכולתם לעשות דבר אלא לבוז לעבודות של אחרים ולקלקל אותן, כאלו היו ערפדים טורפניים.

האם לא יהיה זה "משהו" לבקר את המבקרים? שכן כל אותם איסטניסים נפוחים, מלאי חשיבות עצמית וכל כך קשים לרצות, רחוקים מלהיות מושלמים כדוגמת אבינו הקדוש. הם יספקו לנו די והותר חומרים כדי למלא בהם עיתון יומי מן הפורמט הגדול ביותר. חוץ מזה, ציטוטיהם המסולפים, שגיאותיהם בצרפתית, הפלגיאטים שלהם, אהדותיהם המטופשות, בדיחות הקרש ההמוניות שלהם, דלות רעיונותיהם, חוסר האינטליגנציה והטאקט, בורותם בדברים הפשוטים ביותר שגורמת להם לחשוב שפיראוס הוא איש וכי האדון דלרוש הוא צייר, יספקו לסופרים שפע חומרים לנקם מבלי להצריך כל עבודה מלבד סימון הפסקאות בעיפרון והעתקן מילה במילה; שכן דרגת מבקר אין משמעה מעמד של סופר בכיר ולא די בתיקון שגיאות לשון או טעם כדי להפכם לכאלה. המבקרים מוכיחים זאת מידי יום. אילו שטובריאן, למרטיין ובני מינם היו מבקרים, כי אז הייתי מבין את אלה המשתחווים להם ומעריצים אותם; אבל העובדה שהאדונים א', ב', ג', ר', ש', ת', או אותיות אחרות בין אלף לתו משחקים את תפקיד הקווינטיליונים החביבים ומטיפים לך בשם המוסר והספרות היפה זהו תמיד דבר נתעב בעיניי, ומעורר בי זעם שאין כדוגמתו. הייתי רוצה שייצא צו משטרתי האוסר על שמות מסוימים להתגולל על שמות אחרים. נכון שמותר לכלב להביט בחשמן, ונכון שסן-

פטרס ברומא, ענק ככל שהוא, אינו יכול למנוע מן הטרונסטברוניאנים לזהם אותו מלמטה באופן כלשהו; אבל נדמה לי שיהיה זה מטורף לכתוב לצד אנדרטות בעלות מוניטין:

כאן אסור לפזר זבל.

רק שארל העשירי הבין את העניין לאמיתו. בכך שצווה על ביטול העיתונים הוא עשה שירות גדול לאמנויות ולציוויליזציה. עיתונים הם סוג של חצרנים או עסקנים שמעמידים את עצמם בין האמנים לקהל, בין המלך לעם. יודעים אנו אילו תוצאות נאות צמחו מכך. אותן נביחות מתמשכות הורגות את ההשראה וממלאות את הלב והשכל במידה כזו של חשדנות, שאיננו מעזים עוד להאמין לא במשורר ולא בממשלה; וכך המלוכה והשירה, שני הדברים הנשגבים ביותר בעולם הופכים בלתי אפשריים, לרוע מזלם של אותם אנשים אשר מידי בוקר מקריבים את רווחתם לטובת התענוג המפוקפק שבקריאת מספר גיליונות נייר מסוג גרוע, שטונפו בדיו גרוע, בנוסח גרוע. לא הייתה שום ביקורת אמנות תחת שלטונו של יוליוס II, ואיני מכיר שום טור אודות דניאל דה וולטר, סבסטיאן דל פיזמפו, מיכלאנג'לו או רפאל, ולא על גיברטי דלה פויטה או בנונוטו צ'ליני; ואף על פי כן אני סבור שעבור אנשים שלא היו להם עיתונים ואשר לא הכירו את המילה אמנות או אמנותיות, הם היו בעלי מידה לא מבוטלת של כשרון, והסדרו די טוב במקצועם. קריאת עיתונים מונעת את קיומם של מלומדים אמיתיים ואמנים אמיתיים. זהו סרח עודף יומיומי שגורם לך להגיע עצבני ותשוש אל ספת המוזות, אותן עלמות קשות ומסובכות שמבקשות להן מאהבים נמרצים ורעננים. העיתון הורג את הספר, כשם שהספר הרג את הארכיטקטורה וכמו שהארטילריה הרגה את האומץ ואת כוח השרירים. איננו מעלים על דעתנו אילו תענוגות גוזלים מאתנו העיתונים. הם שוללים מכל דבר את בתוליו; לפיהם איננו יכולים להחזיק בדבר משל עצמנו, ואיננו יכולים להיות בעליו של ספר שהוא רק שלנו; הם גוזלים את ההפתעה שבתיאטרון ומיידעים אותנו על כל הקטסטרופות מראש. הם מחסרים מאתנו את כל תענוגות הליהוג, הפטפוט, הרכילות, את המצאתו של מידע חדשותי כוזב או את הפצתו של מידע אמיתי במשך שמונה ימים בכל הסלונים החברתיים. הם מזמזמים לנו את שיפוטיהם המוכנים ראש, בין אם נרצה בכך או לא, ומזהירים אותנו מפני דברים שהיינו עשויים לאהוב; הם אשמים בכך שסוחרים בקופסאות זרחניות, במעט הזיכרון

שבקודקודיהם, מפטפטים דברי הבל על ספרות בדומה לאקדמאים פרובינציאליים; הם אשמים גם בכך שלאורך כל היום אנו שומעים, במקום רעיונות ילדותיים או דברי שטות אישיים, קטעי עיתון לעוסים למחצה, הדומים לחביתות בלתי מבושלות מצד אחד ושרופות מן הצד השני, ושאו מולעטים ללא רחם בידיעות בנות שעתיים או שלוש הידועות כבר ליונקים בחיק אימותיהם; הם מקהים את טעמנו והופכים אותנו למעין שתייני כהל מפולפל, ובולעי לימונים או גבינה מגוררת, שאבדו את יכולתם לחוש בטעמו של יין משובח ולהבחין בגוון הפרחוני של ניחוחו. אלו החליט לואי פיליפ להחרים את כל העיתונים הספרותיים והפוליטיים אחת ולתמיד, הייתי אסיר תודה על כך ומחבר לו בזה הרגע דיתירמב פרוע בטורים חופשיים ובחריזה מוצלבת, על החתום: נתניך העניו והנאמן מאוד, וכו'. לא יעלה על הדעת שהספרות תאבד מקסמה. בימים שבהם לא היו עיתונים, עשוי היה שיר בן ארבע שורות להעסיק את פריז למשך שבוע ימים והופעת בכורה - למשך ששה חודשים.

נכון שבכך יאבדו לנו המודעות וההספדים בשלושים סו לשורה, וההשמצות תהיינה פחות ישירות ופחות מהממות. אבל אני המצאתי חלופה מתוחכמת מאוד למודעות. אם מלכי רב החסד ידכא את העיתונים מעתה ועד צאת הרומן המהולל הזה, לבטח אעשה בכך שימוש ואני צופה לנסים ונפלאות. בבוא היום הגדול, ירכבו עשרים וארבעה כרוזים על גבי סוסים במדי ההוצאה לאור, כתובתה על גבם ועל חזותיהם, נושאים בידיהם כרזה ששם הספר רקום משני עבריה, ומתופף צועד לפני כל אחד מהם, ויחצו את העיר כשהם עוצרים בכיכרות ובצמתים וצועקים בקול רם וברור:

היום, ולא אתמול, או מחר, יצא לאור הרומן הראוי להערצה, שאין דומה לו, האלוהי ואף גדול מאלוהי, "מדמואזל דה מופין", מאת תאופיל גוטייה המהולל, שכל אירופה וגם חלקים אחרים של התבל ופוליניזיה ציפו לו בכיליון עיניים למעלה משנה. הוא נמכר בקצב של חמש מאות עותקים בדקה, ומהדורותיו רודפות זו את זו מידי חצי שעה; כבר הגענו למהדורה התשע עשרה. חבורה של המשמר העירוני ניצבת בפתח החנות כדי להשתלט על ההמונים ולמנוע הפרות סדר. אני בטוח שהדבר ישווה

למודעה בת שלוש שורות בדכאט' או ב'קורייר פרנסה' בין חגורות אלסטיות, צווארונים מסולסלים, בקבוקים מצוידים במוצצים עמידים, בצק של רניו ותרופות נגד כאב שיניים.

מאי 1834

(תרגמה מצרפתית והעירה: ליאורה בינג-היידקר)